

3. Шпігель Д., Блум Дж. Р., Ялом І. Групова підтримка пацієнтів із метастатичним раком: рандомізоване дослідження результатів // Archives of General Psychiatry. – 1989.
4. Карлсон Л. Е., Бульц Б. Д. Інтервенції «розум–тіло» в онкології // Current Oncology Reports. – 2008.
5. Адер Р. Психонейроімуннологія. – 4-те вид. – Сан-Дієго: Academic Press, 2007.
6. Лазарус Р. С., Фолкман С. Стрес, оцінка та подолання. – Нью-Йорк: Springer, 1984.
7. Кабат-Зінн Дж. Життя у повному катастрофічному досвіді. – Нью-Йорк: Delacorte, 1990.
8. Франкл В. Е. Пошук людиною сенсу. – Бостон: Beacon Press, 2006.
9. Шпігель Д. Психосоціальні аспекти лікування раку молочної залози // Seminars in Oncology.
10. Бульц Б. Д., Йогансен К. Скринінг дистресу – 6-й життєво важливий показник // Journal of Clinical Oncology.
11. Ліхтентал В. Г., Прігerson Г. Г., Кіссан Д. В. Скорбота: теорія, клінічні прояви та втручання в умовах онкологічної допомоги // Psycho-Oncology / за ред. Дж. К. Голланд, В. С. Брейтбарт, П. Б. Джейкобсен та ін. – Нью-Йорк: Oxford University Press, 2015. – С. 585–592.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-81>

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ БОЙОВИХ ДІЙ

Волошко С. А.

*доктор філософії з державної безпеки,
заступник начальника кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
навчально-наукового інституту роботи з персоналом
Національна академія Національної гвардії України*

Сучасні бойові дії характеризуються високою інтенсивністю, динамічністю обстановки та значним психоемоційним навантаженням на військовослужбовців. У цих умовах особливого значення набуває морально-психологічна підготовка як важлива складова забезпечення ефективності службово-бойової діяльності та збереження внутрішніх ресурсів особового складу.

Службово-бойова діяльність військовослужбовців Національної гвардії України є основним видом їхньої професійної діяльності та здійснюється у складних, часто екстремальних умовах обстановки. За таких обставин актуалізується потреба у створенні ефективної системи формування, підтримання та відновлення морально-психологічного стану особового складу. Водночас важливого значення набуває забезпечення позитивного впливу на ефективність діяльності військовослужбовця, а також корекція його особистісних характеристик відповідно до вимог виконання службово-бойових завдань.

Останніми роками здійснено значний обсяг заходів, спрямованих на підвищення рівня професіоналізму військовослужбовців. Одним із пріоритетних напрямів підготовки визначено розвиток їхньої професійної компетентності, що включає не лише фахову підготовку, а й формування психологічної стійкості, здатності діяти в умовах стресу та приймати обґрунтовані рішення в складних ситуаціях.

Службово-бойова діяльність військовослужбовців Національної гвардії України має переважно колективний характер і передбачає узгоджені дії особового складу під час виконання поставлених завдань. Ефективність такої діяльності визначається здатністю підрозділу діяти як єдина система, раціонально використовувати наявні можливості обстановки та забезпечувати чітке виконання управлінських рішень командирів. У цьому контексті результативність виконання службово-бойових завдань значною мірою залежить від рівня згуртованості військового колективу, характеру міжособистісної взаємодії, спільної спрямованості особового складу на досягнення поставленої мети, а також ефективності управління підрозділом. Важливу роль відіграє сформованість морально-психологічного стану військовослужбовців, що забезпечує стійкість до впливу стресових чинників та здатність діяти в умовах підвищеного ризику.

Виконання службово-бойових завдань здійснюється в умовах підвищеної складності, які нерідко супроводжуються значним психоемоційним навантаженням на військовослужбовців. До таких умов належать постійна загроза життю, обмежені можливості для задоволення базових фізіологічних потреб (харчування, відпочинку, сну, дотримання санітарно-гігієнічних норм), тривалі фізичні та психічні навантаження, а також ізоляція від звичного соціального середовища. Сукупність зазначених чинників зумовлює зростання рівня психологічної напруженості, що може негативно впливати на морально-психологічний стан військовослужбовців, знижувати їхню стійкість до стресу та ефективність виконання службово-бойових завдань. У зв'язку з цим особливого значення набуває морально-психологічна підготовка, спрямована на формування здатності діяти в умовах підвищеного ризику та збереження функціональної спроможності особового складу.

Інтенсивні психоемоційні навантаження, характерні для умов виконання службово-бойових завдань, суттєво впливають на функціональні можливості військовослужбовців. За таких обставин спостерігається погіршення координації дій, зниження рівня самоконтролю та ускладнення процесу прийняття обґрунтованих рішень. Одночасно можуть трансформуватися мотиваційні установки, що негативно позначається на спрямованості діяльності та здатності до виконання поставлених завдань. Недостатній розвиток емоційно-вольової сфери, відсутність сформованих навичок психічної саморегуляції та відновлення, а також обмежена здатність до вибору адекватних моделей поведінки в умовах ризику зумовлюють зниження результативності службово-бойової діяльності. У зв'язку з цим морально-психологічна підготовка виступає необхідною умовою забезпечення стійкості військовослужбовців до дії стресогенних чинників і підтримання їх професійної надійності.

Ефективна організація морально-психологічної підготовки до виконання службово-бойових завдань передбачає всебічний аналіз чинників, що впливають на діяльність військовослужбовців Національної гвардії України. Йдеться як про ті фактори, з якими особовий склад уже стикається під час виконання завдань, так і про потенційні виклики, що можуть виникати в майбутньому у процесі службово-бойової діяльності.

Виникнення негативних психічних станів у військовослужбовців, а відповідно і психологічних втрат, значною мірою пов'язане з переживанням загрози власному життю та безпеці близьких. В умовах невизначеності та ризику особливу роль відіграє недостатня поінформованість щодо характеру небезпеки та способів її подолання. Дефіцит практичного досвіду дій у небезпечних ситуаціях, а також недостатній рівень сформованості навичок психічної саморегуляції сприяють посиленню тривожності, що негативно впливає на функціональний стан військовослужбовців і може призводити до зниження ефективності їхньої діяльності.

В умовах воєнного стану одним із ключових чинників, що визначають психічний стан військовослужбовців, є постійна загроза небезпеки. Бойова обстановка характеризується безперервним впливом ризиків, що створює тривале психоемоційне напруження та потребує від особового складу високого рівня психологічної стійкості. Особливістю сучасних бойових дій є суттєве зростання інтенсивності небезпеки та розширення зони її впливу. Небезпека поширюється не лише на підрозділи, що безпосередньо залучені до бойового зіткнення, а й на ті, які перебувають у тилкових районах. Крім того, значного впливу зазнає цивільне населення, що опосередковано відображається на морально-психологічному стані військовослужбовців. У сукупності це формує складне психоемоційне середовище, яке потребує належного врахування в процесі морально-психологічної підготовки.

Для військовослужбовців різних категорій (солдатів, сержантів і офіцерів) на етапі підготовки до виконання службово-бойових завдань,

особливо пов'язаних із застосуванням зброї, характерною є спрямованість на майбутню діяльність та її результат. У цей період важливу роль відіграють процеси внутрішньої мобілізації, формування психологічної готовності до активних і рішучих дій, а також здатність до самоконтролю та регуляції власного психічного стану. Зазначені аспекти є складовими морально-психологічної підготовки, що забезпечує підтримання необхідного рівня бойової активності, стійкості та ефективності діяльності військовослужбовців у складних умовах виконання завдань.

Недостатній рівень психологічної підготовленості військовослужбовців, особливо за умов нестійкості психічних процесів, може зумовлювати деструктивні реакції на стресові впливи. У таких ситуаціях страх здатний істотно обмежувати здатність до активних дій, викликати афективні стани, психоемоційні зриви та порушення поведінкової регуляції. Особливого значення набуває підготовчий етап безпосередньо перед виконанням службово-бойового завдання, коли рівень психічної напруженості досягає максимальних значень. У зв'язку з цим організація заходів морально-психологічної підготовки має здійснюватися з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей військовослужбовців, що сприятиме підвищенню їхньої стійкості та ефективності діяльності в умовах ризику.

Етап виконання службово-бойового завдання охоплює період від початку активних дій до їх завершення та характеризується підвищеною складністю і динамічністю обстановки. У процесі реалізації завдання військовослужбовці стикаються з новими викликами та непередбачуваними перешкодами, що потребують оперативного реагування та адаптації до змінних умов. За таких обставин ефективність діяльності значною мірою залежить від здатності до швидкого психічного регулювання поведінки, своєчасного коригування прийнятих рішень і способів дій, а також мобілізації додаткових вольових зусиль. Подібні вимоги можуть бути забезпечені лише за наявності належного рівня морально-психологічної підготовленості особового складу. На функціональний стан військовослужбовців у цей період суттєво впливають такі чинники, як постійна небезпека, динамічність бойової обстановки, висока напруженість діяльності та фактор раптовості. Це зумовлює варіативність психоемоційних станів особового складу та потребує їх урахування в системі морально-психологічної підготовки.

Підготовка військовослужбовців у системі бойової підготовки має комплексний характер і охоплює фізичну, тактико-спеціальну, вогневу, професійно-психологічну та національно-патріотичну складові. Така інтегрована підготовка спрямована на формування готовності особового складу до ефективного виконання службово-бойових завдань у різних умовах обстановки. Важливим елементом підготовки є також опанування нормативно-правової бази та службових інструкцій, що регламентують діяльність підрозділів. Це забезпечує правову обізнаність

військовослужбовців, чіткість дій і узгодженість виконання завдань відповідно до встановлених вимог.

Військовослужбовець повинен бути підготовлений до виконання завдань у складних оперативних умовах, зокрема під час виконання бойових завдань в умовах ведення бойових дій, реагування на збройні загрози, забезпечення стабілізаційних заходів на деокупованих територіях та виконання завдань із забезпечення безпеки в районах проведення операцій. Це передбачає володіння практичними навичками застосування засобів зв'язку, використання озброєння, прийомів самозахисту, керування транспортними засобами, а також надання домедичної допомоги.

Водночас психологічна підготовка є невід'ємною складовою професійного становлення військовослужбовця і за своєю значущістю не поступається іншим видам підготовки, таким як фізична чи вогнева. Саме вона забезпечує здатність ефективно діяти в умовах стресу, зберігати самоконтроль і приймати обґрунтовані рішення під час виконання службово-бойових завдань.

У сучасних умовах ведення бойових дій особливого значення набуває розвиток стресостійкості, психологічної витривалості та здатності до швидкої адаптації до змін обстановки. Військовослужбовець повинен уміти зберігати функціональну надійність діяльності навіть за умов підвищеного ризику, дефіциту часу та інформації, а також під впливом тривалих психоемоційних навантажень. Важливим завданням морально-психологічної підготовки є формування навичок психічної саморегуляції, управління емоційними станами та підтримання оптимального рівня бойової активності. Це сприяє зниженню негативного впливу стресогенних чинників, підвищенню ефективності діяльності та збереженню психологічного ресурсу особового складу. Таким чином, морально-психологічна підготовка виступає одним із ключових елементів забезпечення готовності військовослужбовців до виконання бойових завдань, що безпосередньо впливає на рівень їх професійної надійності та результативність дій у складних умовах сучасної війни.

Після завершення виконання бойових завдань у військовослужбовців можуть проявлятися різні психоемоційні стани – від підвищеного емоційного піднесення до виснаження, апатії та зниження активності. Така варіативність обумовлена впливом комплексу чинників, пов'язаних із умовами та результатами виконаної діяльності. Зокрема, характер і глибина цих станів залежать від ступеня досягнення поставлених цілей, тривалості та інтенсивності бойових дій, рівня втрат, а також від ефективності організації заходів щодо відновлення психофізичних ресурсів особового складу. Важливу роль відіграють і індивідуально-психологічні особливості військовослужбовців. У зв'язку з цим особливого значення набуває своєчасна організація морально-психологічної підтримки та відновлювальних заходів, спрямованих на стабілізацію психічного стану,

відновлення працездатності та підтримання готовності військовослужбовців до подальшого виконання бойових завдань.

Проведений аналіз результативності службово-бойової діяльності та психоемоційних станів військовослужбовців свідчить, що досягнення успіху значною мірою визначається рівнем мотивації, сформованістю емоційно-вольової стійкості та професійної підготовленості, яка охоплює знання, уміння та навички. Важливе значення має також розвиток інтелектуально-пізнавальної сфери, що забезпечує здатність до адекватного сприйняття обстановки та прийняття ефективних рішень.

Отже, стабільний позитивний морально-психологічний стан військовослужбовців є одним із ключових чинників успішного виконання бойових завдань. У зв'язку з цим морально-психологічна підготовка особового складу Національної гвардії України до дій у складних та екстремальних умовах набуває особливої актуальності та потребує подальшого вдосконалення.

Література:

1. Приходько І.І. Розробка психодіагностичного інструментарію визначення психологічної безпеки особистості фахівців екстремальних видів діяльності /І.І. Приходько // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. – 2012. – Вип. 2(1). – С. 312–322.
2. Волошко С. А., Товма М. І. Вплив чинників на морально-психологічний стан військовослужбовців підрозділів Національної гвардії України з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних під час виконання службово-бойових завдань // Честь і закон. 2019. № 2. С. 45–52.
3. Інформаційно-довідковий матеріал занять з психологічної підготовки, як предмета навчання індивідуальної підготовки за модульним принципом під час проведення заходів бойової підготовки [Текст] / Довідник з МПЗ. – 2019 – С. 120-122.